

BİR KAVRAM, BİR SALDIRI VE BİR MÜCADELE ALANI OLARAK: ÖZELLEŞTİRME

Derleyen: Elektrik-Elektronik Mühendisi Ali YİĞİT
EMO Ankara Şubesi Yayın Kurulu Üyesi
ali.yigit@emo.org.tr

1970'li yılların sonundan itibaren tüm dünya çapında yaşanmaya başlayan neo-liberal dönüşümle birlikte moda haline gelen ve ülkemizde de son 25 yıldır çeşitli versiyonlarıyla uygulanmaya çalışılan özelleştirme kavramına standart bir tanım vermek zordur.

Özelleştirme; 'ekonomi açısından' kamu mülkiyetinin kaldırılmasını ve mülkiyetin özelleştirilmesini, 'hukuk açısından' ise sorumluluğun ve yönetimin özelleştirilmesini amaçlamaktadır. Özelleştirme, 'dar' anlamda, "Devletin iktisadi faaliyetlerini gerçekleştiren kamu iktisadi teşebbüslerinin yani KİT'lerin mülkiyetinin özel sektöre devredilmesi"; 'geniş' anlamda, "devletin iktisadi faaliyetlerinin azaltılması ya da bu fonksiyonunun tümüyle serbest piyasa koşullarına devredilmesi" olarak da tanımlanmaktadır. Bu geniş anlamıyla ise;

➤ Kamu iktisadi Teşebbüsleri'nin (KİT'lerin) yönetim ve mülkiyetinin özel kesime devredilmesi,

- Kamu hizmetlerinin özel kesime ihale edilmesi,
- Kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması,
- Kurumsal serbestleşmenin (Deregülasyon) sağlanması

gibi dört temel alanı kapsamaktadır.

Özelleştirme konusunda genel kabul gören yaklaşım, 'kamu mülkiyeti olan KİT'lerin özel girişimciye, özel sermayeye satılmasıdır.' Bu durum ülkemizde 'özel sektör güzel sektör', 'özelleştirme güzelleştirme' vb. söylemlerle kutsanmaya çalışılmıştır.

NEREDEN ÇIKTI BU ÖZELLEŞTİRME

Dünyada olduğu gibi, ülkemizde de belirli bir dönem sermaye birikim modelinin temel taşları olan KİT'ler, 1929'da yaşanan ekonomik bunalıma yönelik Keynesyen politikaların yoğunlaştığı devletçi çözüm arayışlarının bir sonucu olarak, devletin ekonomik yaşam içindeki doğrudan düzenleyici ve

girişimci olarak yer alması, kilit sanayi yatırım ve üretim faaliyetlerinin yürütülmesi, altyapı oluşturulması, sermaye ve bilgi birikimine katkı sağlaması ve genel anlamda ekonomilere yön verilmesi amaçlarıyla oluşturulmuştur. Gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklı piyasa ekonomisine sahip ülkelerde de değişik büyüklükte KİT'ler oluşturulmuştur.

1. Dünya Savaşı sonrasında genel eğilimi olarak saptanabilecek devletçi yaklaşımlar, piyasa ekonomisinin büyük kriz yaşadığı 1970'lerde tartışılmaya başlanmıştır. Yaşanan bunalımın, büyüme hızlarının düşmesi ve stagflasyon olgusunun, temelinde devletçi müdahaleyi ve devletin ekonomik yaşam içindeki konumunu gören yaklaşımlar, çözümünü kamunun ekonomik etkinliğini küçültmekte görmüşler ve klasik iktisadın devlete yüklediği görevlerin, günümüz koşullarıyla yeniden tanımlanmasıyla ulaşılan hacim dışındaki faaliyetlerin tümünün özelleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yani Kapitalizm, 1. Dünya

Savaşı'ndan sonra krizi aşmayı nasıl KİT'leşmede gördüyse, 1970'lerle ortaya çıkan krizini aşmayı da KİT'lerden kurtulmakta görmüştür.

Özelleştirme kavramının ilk kez akademik tartışmalardan sıyrılıp pratik bir süreç olarak karşımıza çıkması Reagan-Thatcher ikilisinin ABD ve İngiltere'deki iktidar dönemlerinin eseridir. Önceleri KİT'ler üzerine kâr/zarar tartışmasıyla şekillenen, kamu açıkları ve bu açıklar olmayınca refahın artacağı teziyle beslenen ve özünde başta sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, haberleşme ve enerji gibi kamu eliyle sürdürülen hizmetlerin temel mal ve hizmet alanlarının yeni ticari alanlar olarak yeniden örgütlenmesini hedefleyen anlayış özelleştirme kavramında vücut buldu. Amaç tıkanan sistemin önünü açmak ve dev ulus aşırı tekelere nefes aldırma. Bundan bir asır önce Rosa Luxemburg sistemin ancak yeni yağma alanları bulursa yaşayabileceğini söylemişti. İşte bu yeni yağma alanları kamusal hizmet alanlarıydı. Devleti küçültmek adına yağmayı büyütme süreci bu şekilde başladı.

Dünyada Özelleştirme Dalqası

Dünya kapitalist sisteminin 2. Dünya Savaşı sonrası

Keynesyen uzlaşmaya dayanan uzun istikrar dönemi, 70'li yıllarda kesintiye uğradı. Sermaye; azalan kâr oranları, emek güçlerinin örgütlenme düzeyi, buna bağlı olarak pazarlık gücünün yükselmesi, tırmanan enflasyon, refah devletinin bazı üretim alanlarını metasızlaştırması gibi gelişmeler üzerine, yeni bir stratejiyi uygulamaya koydu. Sermaye; I. Petrol Krizi'yle iyice belirginleşen birikim sürecindeki tıkanmayı globalleşme/küreselleşme stratejisiyle aşmayı denedi. Üretim uluslararası düzeyde yapılmasının hem kârlılığı restore etmesi, hem de yeni kâr alanları açılması olanağı yaratması amaçlandı. Bu arada sermaye için az gelişmiş ülkelerdeki ucuz iş gücünden yararlanma ve/veya bu olanağı

ulusal emek güçleri karşısında bir sopa olarak kullanma fırsatı doğmuş olacaktı.

Ulusal ekonomi paradigması içinde, kendi mal ve hizmet üretimine bir talebi simgelediği için, sınıf mücadeleleri karşısında daha kolay taviz vererek yeniden dağıtım mekanizmalarını, sosyal devlet uygulamalarını tolere edebilen sermaye güçleri 80'lerle birlikte yoğun bir saldırıya girişti.

Uluslararasılaşma, liberalleşme sürecinde hem tüm mal ve hizmet üretiminin piyasaya yönlendirmeleriyle belirlenmesi ideolojisi, hem de yerel sermayeye ucuz girdi sağlayarak rekabet gücünü arttıran kamu işletmelerinin bu yeni süreçte misyonunu büyük ölçüde doldurmuş olduğu pratik gerçeği, özelleştirme talebini hızlandırdı.

Neo-liberalizmin ideolojik hegemonyasını güçlendirmesiyle, sermayenin vergi yükünün hafiflemesinin ekonomiyi ivme kazandıracağını savunan "arz yönlü" ekonomi yaklaşımı, bütçe açıklarının artmasına neden oldu; işte bu noktada özelleştirme, kamuya gelir sağlayarak, bütçe açığını kapatma seçeneği olarak da gündeme geldi.

70'li yılların durgunluk konjonktüründe kendine Batı'da yüksek getirili yatırım

olanakları bulamayan fonların, özellikle petro-dolarların az gelişmiş ülkeleri ittiği borç batağı sonucunda, özelleştirmeye bir "haciz mekanizması" olarak da başvuruldu. Bu arada IMF ve Dünya Bankası'nın yapısal uyum programlarında özelleştirmenin şart koşulması da az gelişmiş ülkelerdeki özelleştirme sürecini hızlandırdı.

ÜLKEMİZDE ÖZELLEŞTİRME DALÇASI

Türkiye'de de özelleştirmenin esas kaynağı ve hedefi, uluslararası yeniden yapılanma stratejisi ve saldırısıdır. Türkiye'nin ekonomik

bakımdan dünya kapitalist sistemine entegre olması, bunun için gereken "atılımları" yapması temel hedef haline gelmiş, Turgut Özal'ın öncülüğünde "dışa açılma, liberalizasyon, serbest piyasa ve özelleştirme" süreci başlatılmıştır.

Ülkemizde özelleştirmenin yasal altyapısının oluşturulmasına 1983 yılı sonrasında başlanmış, 233 sayılı KHK ile KİT'ler; ekonomik alanda ticari esaslara göre çalışan İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) ile kamu niteliği ağır basan ve tekel nitelikli mal-hizmet üreten Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK) olmak üzere ikiye ayrılmış,

teşebbüs kurma yetkisi yasamadan alınarak yürütmeye devredilmiştir. Tasfiye, devir, satış yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'na tanınmış, Dünya Bankası desteğiyle 1985 yılında "Özelleştirme Ana Planı" hazırlanmış ve bir ay sonra 1986 yılında 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Yasa ile kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin esaslar belirlenmiş ve "karma ekonomi modelinden özel sektöre dayalı ekonomik modele geçilmesi" öngörülmüştür.

Özelleştirmeyle ilgili ilk tartışmalar hatırlanacağı gibi, "kâr-zarar" eksenliydi. "Önce zarar eden işletmeler satılacak, kâr edenler devlette kalacak, böylelikle devlet zarar etmeyecek." deniliyordu. Bugün gelinen noktada, artık tamamen IMF ve Dünya Bankası'nın emir-komuta zinciri içerisinde bir özelleştirme süreci yaşanıyor; eskiden ortada göstermelik bir tartışma varken, bugün bir dayatmayla özelleştirmeler gerçekleştiriliyor.

KİT'lerin özelleştirilmesinde, Anayasa Mahkemesi'nin "ekonomik bağımsızlık, yetki devri, tekel yaratılması, doğal kaynakların durumu ve kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi" yönünden incelemesi ve "rayiç değer, yürütmeye verilen yetkilerin sınırı, özelleştirme yöntemlerinin belirlenmesi, yabancı sermaye oranına dikkat edilmesi, karşılıklılık ilkesinin gözetilmesi, tekelleşme ve kartelleşmenin önlenmesi, doğal servetlerin ve kaynakların ancak geçici olarak devredileceği ve TBMM denetiminin dışına çıkılamayacağı" gibi haklı gerekçelerle sürekli iptal kararları vermesi üzerine, 1999 yılında yapılan değişikliklerle, Anayasa'nın 47. maddesinin başlığının "Devletleştirme ve Özelleştirme" olarak değiştirilmesi, 125. madde ile "Uluslararası Tahkim" in

yolunun açılması ve 155. madde ile Danıştay'ın devreden çıkarılması, özelleştirmenin "hedeflerini ve kapsamını" açıkça ortaya koymaktadır.

Özelleştirmeciler kolay kabul ettirilebilir noktalardan işe başladı ve büyük bir çoğunluk, kendi alanlarına sıra gelmeyecekmişçesine bir psikolojiyle olanı biteni onaylar noktadaydı. Ancak 90'ların başına gelindiğinde, artık özelleştirmelerin can yakmaya başladığı süreçler gündeme geldi ve tepkiler ortaya çıktı. Önceleri küçük işletmeler bazında özelleştirmeler yapılırken asıl küreselleşmenin önündeki engel olan ve kamu denetiminde olan doğal tekellere yönelindi. Küreselleşmenin en önemli ihtiyacı enerji ve küresel hegemonyanın en önemli ayağı da haberleşme altyapılarıydı ve bu iki önemli ayak, hemen hemen tüm ülkelerde kamu denetimindeydi ve doğal tekel olarak görülmekteydiler.

Morgan Quaranty Firması'nın hazırladığı Özelleştirme Ana Planı'nda Türkiye'de

özelleştirilecek KİT'ler belirlenmiş ve öncelik sırasına göre ayırım yapılmıştır.

Özelleştirme programına alınan KİT'lerin özelleştirme sıralamasında zamanla değişiklikler yapılmış, bazı kurumlar özelleştirme kapsamına alınmışken, bazı kuruluşlar özelleştirme kapsamından çıkarılmıştır. 4046 sayılı Kanununun 17'nci maddesinde özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşlar ve diğer birimler yeniden sayılmıştır.

ÖZELLEŞTİRME NE İÇİN, KİMİN İÇİN?

Özelleştirme Ana Planı kapsamında, öncelikle Türkiye koşullarında özelleştirmenin amaçları öncelik sırasına göre şu şekilde belirlenmiştir;

- 1- Pazar güçlerinin ekonomiyi harekete geçirmesine imkân verilmesi,
- 2- Verimliliğin ve randımanın artırılması,
- 3- Malların ve hizmetlerin

kalite, miktar ve çeşitliliğinin artırılması,

- 4- Halka açık şirketlerin teşvik edilmesi,
- 5- Sermaye piyasalarının geliştirilmesinin hızlandırılması,
- 6- Hazinesin KİT'lere sağladığı mali desteğin asgariye indirilmesi,
- 7- KİT'ler tarafından uygulanan tekeli fiyatlandırma ve dolaylı vergilendirmenin azaltılması,
- 8- Kamu görevlilerinin politika ve yönetmelik konularında çalışmalarına izin verilmesi,
- 9- Modern teknoloji ve yönetim tekniklerinin cezbedilmesi,
- 10- Çalışanlara hisse senedi vermek suretiyle iş verimliliğinin artırılması,
- 11- Kamu ve özel sektör kuruluşları arasındaki dengenin değiştirilmesi,
- 12- Yabancı yatırımlarla uluslararası ekonomik ve

politik bağların kuvvetlendirilmesi,

13- Mevcut sermaye yatırımlarındaki iç kârlılığın artırılması,

14- Devlete gelir sağlanması.

Özelleştirmenin amaçları arasında açıkça dile getirilmeyen, uygulamalar sonrasında ortaya çıkan ve yerli sermayenin de özelleştirmeyi destekleme amaçları, yani "asıl amaçlar" ise şunlardır:

Özelleştirme yoluyla sermayeye yeni

değerlendirme alanlarının açılması:

İthal ikamesi döneminde KİT sistemi özel sermaye birikiminin karşısında yer almayıp onun tamamlayıcısı olduğu halde, özelleştirme sonucu piyasaya mal ve hizmet üreten KİT'lerin yanında, kamusal hizmet alanına giren sağlık, eğitim, pazarlanabilir altyapı ve güvenlik gibi bir çok hizmet türü özel kesime açılmaktadır. 2001 krizi sonrası "Reel Sektör" adına (!) Hükümetle pazarlığa oturan Özel Sektör Örgütleri, KİT'lerden esirgenen devlet desteğini rahatlıkla isteyebilmiş ve de almıştır. Bu süreçte, ağır doğa koşullarında insanlarımızın gıda güvenliğini sağlayacak ürünleri üreten tarım sektörü "reel=gerçek=üreten sektör" kabul edilmediği gibi, krizin nedeni olarak gösterilmiş ve yok edilmek istenmiştir. Tarımsal KİT'lerin satılması yanı sıra tarımsal altyapı hizmeti götüren kurumlar da hedefler arasına alınmış; örneğin, kar amaçlı çalışmayan ve cari giderlerini yatırıma dönüştüren Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü "doymayan file" benzetilerek, 25 milyon insana götürülecek hizmete yönelik yatırım için ayrılan 300 trilyon TL Hazine kanalıyla sayısı sınırlı özel sektöre aktarılmaya çalışılmıştır. Sonraki süreçte ise bu kurum kapatılmıştır. Liberalizm ya da serbest piyasa mantığıyla açıklanamayacak bu durum, birikim sorunlarını kamunun üstüne yıkarak kârlılığını sürdürmek isteyen

özel sermayenin kamu finansman sorununun çözümünü vergi yükü artışı yerine kamu varlığının özelleştirilmesi ve geleneksel kamu hizmet alanlarının "yararlandıkça öde" mantığıyla elden çıkarılması ve sağlanacak gelirlerin Hazine'ye aktarılmasının kısa vadeli çıkarlarına uygunluğu ile açıklanabilir.

Özelleştirmenin sağladığı rantlardan doğrudan

yararlanma çabası: Kamusal mal varlığının özele devri bir gelir/mülkiyet transferine yol açmakla kalmayıp, özel sermayedarlar arasındaki mülkiyet farklılaşmasını da hızlandırmakta ve özel tekelleşmeye yol açmaktadır. EBK'nın Ankara arsasının, özel

sektöre birinci satışına tepki gelmemesine karşın Hükümet tarafından iptal edilmesi sonrası, Hak-İş'e bağlı Öz Gıda İş Sendikası'na satılmasına yönelik ikinci satış işleminin 12 Şubat 1994'te "kamu vicdanı"nında oluşan tepkiler gerekçe gösterilerek iptal edilmesi sonucu GİMAT'a satılması ve kiralama yöntemiyle MİGROS'a devri belirgin bir örnektir. Özelleştirmenin sağladığı rantlardan doğrudan yararlanma hakkını kendinde görenlerin oluşturduğu gizli uzlaşmanın kamuoyuna yansımaları, işveren çevrelerinin kamuoyuna ve basına "kamu vicdanı" adına yaptıkları ve kurumun mal varlıklarının gerçek değerinin çok altında bir bedelle fiyatlandırıldığı

şeklindeki açıklamalardır. Acaba, aynı çevrelerin "kamu vicdanı" adına duyarlılıkları neden yalnızca EBK Ankara arsası ile sınırlı kaldı ve diğer özelleştirmelerde aynı tepkiyi göstermediler?

Sermayenin daha yüksek kâr oranlarına geçişi: Kamu girişimciliğinin rekabeti, KİT'lerin piyasayı düzenleyici rolü, teknelci fiyatlandırma ve birikimi sınırlamasının önlenmesi, özel tekelleşmenin önünün açılması sağlanmaktadır.

Esnek üretim ve esnek istihdama geçiş: Kamu işletmelerinin sunduğu yerleşmiş iş güvenliği olanakları, yüksek sendikalaşma düzeyleri ve belli kurallara bağlanmış ücret sisteminin reel ücretlerin düşürülmesini engellenmesi kaldırılmaktadır. "Asgari ücret" ve "mutlak yoksulluk sınırı" rakamlarının değerlendirilmesi gerekli ipuçlarını verecektir.

Kamu harcamalarının yol açabileceği vergi zorlamasının hedefi olmaktan kurtulmak: Birikim sorunlarını kamunun üstüne yıkarak kârlılığını sürdürmek isteyen sermaye, kamu finansman sorununun çözümünün vergi yükü artışı yerine, kamu varlığının özelleştirilmesi ve geleneksel kamu hizmet alanlarının "yararlandıkça öde" mantığıyla elden çıkarılması ve sağlanacak gelirlerin Hazine'ye aktarılmasını kısa vadeli çıkarlarına uygun görmektedir. Devletin güvenlik ve adalet gibi düzeni koruyucu kamu hizmetleri ile sermayenin değerlendirmesi için dışsalılık üretici bazı fiziksel altyapı hizmetleri dışında kamunun hizmet üretiminin sınırlandırılması, sosyal devletin hızla geriletilmesini sağlamakta ve ekonomik-mali istikrarsızlığın yükünü emekçi kesimlere yığılmaktadır. Bu durum, sermayenin uzun vadeli çıkarları ile örtüşmese de, kısa dönemde yararına olmaktadır.

Devletin iç borçlanma

nedeniyle mali piyasalara fazlaca başvurması sonucu faiz hadlerinin yükselmesi ve özel sermayenin mali piyasalardan dışlanmasının önlenmesi: Türkiye'nin önde gelen firmaları giderek yatırım ve üretim ortamından uzaklaşarak finansal kesimden nemalanan rantıye tipi faaliyet dışı kazançlara yönelmiştir. Aynı şekilde yabancı sermaye de sabit sermaye yatırımları yerine spekülasyon arbitraj ögesinden yararlanarak kamu iç borç kağıtlarına (yüksek faiz-düşük kur marjından yararlanarak) öncelikle yönelmiş olduğu görülmektedir. Büyük sermayenin yararına çalışan bu süreç, özellikle küçük-orta boyutlu sermayede özelleştirmenin yapılmasını gündeme getirmektedir.

Kredi, Teşvik ve Sübvansiyonlara öncelikle ulaşabilme mücadelesi: Özellikle imalat sanayinin bazı alt sektörleri, enerji ve madencilik gibi alanlarda üstünlüğü olan KİT'lere verilen kamu kredileri, teşvik ve sübvansiyonların kaldırılarak özel sektöre devredilmesi

istenmektedir. Örneğin; 500 büyük firma içerisindeki kamu işletmelerinin 1982-97 döneminde toplam brüt katma değere yaptıkları katkılar değişmezken, teşvik ve sübvansiyonlardaki payları %72'den %15-29 düzeyine düşmüştür.

Devletin ekonomik ve kamusal hizmet alanlarından çekilmesi sonucu ideolojik savaşın kazanılması: Sosyal devleti korumanın özellikle zor olduğu gelişmekte olan ülkelerde, ulus devletin, bağımsızlığın, kamu girişimciliğinin ve planlı kalkınma hamlesinin modasının geçtiğinin ve çağdaşlaşmanın tek yolunun küreselleşmenin, neoliberalizmin kaçınılmazlığı olduğunun her yolla kitlelere benimsetilmesi kolaylaşmaktadır.

Bu bağlamda; özelleştirmenin hangi amacının başarılı olduğunu belirleyebilmek için, açık ve gizli amaçların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özelleştirmenin Türkiye'de özgül boyutları da vardır. Emperyalist ülkelerden farklı

olarak ve bazı başka az gelişmiş ülkelere paralel olarak, Türkiye'de modern sanayi kapitalizmi ilk büyük atılımını devlet işletmeleriyle yaptığı ve sermaye devletin kanatları altında yetiştirdiği için, özelleştirme daha da karmaşık bir toplumsal ve politik mücadele süreci haline gelmektedir. Burjuvazi eskiden sermaye birikiminin payandaları olarak kullanıp posasını çıkardığı KİT'leri bugün bir kenara atıyor. Emperyalist tekellerin işbirlikçisi durumundaki yerli tekeller, yeni evrede devletin işlevlerinde değişiklik talep ediyor. Kamu işletmelerinin ekonomik faaliyetleri esas olarak, özel sermayeye ucuz girdi sağlanması, ücret düzeyini düşük tutmaya yarayan ucuz tüketim araçlarının üretilmesi ve özel girişimcilere altyapı olanaklarının sağlanması perspektifine oturuyordu. Kamu işletmeleri bir yandan sermayeye ucuz girdi ve altyapı olanakları sunarken, aynı zamanda politikacılar, yer yer sermaye çevreleri için buraları arpalık olarak kullanılıyordu.

Özellikle 1980 sonrası izlenen politikalar sonucunda, bu işletmeler yeni yatırım yapmamaları nedeniyle çürümeye terk edilmiş binalara benzediler; üretici fonksiyonları gerilerken arpalık nitelikleri öne çıkmaya başladı. Anti-devletçi bir söylem

kullanan iktidarlar, aynı zamanda kamunun dev kaynaklarını sermaye çevreleri için seferber etmekten, siyasi yandaşlarına kadro dağıtmaktan geri durmadılar.

Toplumsal hizmet alanlarına gelince, bunlara bütçeden ayrılan pay azalıp, yatırımlar geriledikçe hizmet kalitesi de gittikçe düşmeye başladı. Sanayi ve hizmet sektörlerindeki bütün kuruluşlar bu politikardan az ya da çok etkilendi. Bu bilinçli politikalarının sonucunda toplum bir ikilem ile karşı karşıya bırakıldı: ya tıkanmış ve zarar eden bir KİT ve sosyal hizmet sistemi ya da özelleştirme.

Geçmişte kurulmuş olan KİT ve sosyal hizmet sistemleri kasıtlı olarak perişanlığa sürüklendiği halde, yeni-liberalizm bu kurumların çürümüşlüğüne ileri sürerek kendine bir modernleştirme misyonu biçiyor; bu tezlerine emekçileri de inandırmaya çalışıyor. Oysa, bu modernleşme söyleminin ardında, işçi sınıfının ve emekçilerin bugüne kadar elde etmiş olduğu kazanımlara karşı yoğun bir saldırı amacının yattığını unutmamak gerekiyor.

NEDEN ÖZELLEŞTİRMEMEYE KARŞIYIZ?

Özelleştirme sloganıyla toplumdaki tüm mal ve hizmet

üretimini kapitalizmin kâr amacına terk etme stratejisi önemli bir aşama kaydetmiş durumda. Özelleştirme sürecinin tahribatını kendi yaşamında hisseden emekçilerin sayısı da gittikçe artıyor.

Bütün bunlara karşın özelleştirme stratejisinin bütününe kavramış, tüm toplumsal ilişkileri piyasaya devretme anlayışına topyekün karşı çıkan bir direniş hattının varlığından söz etmek olanaklı değil. Bu süreçten zarar gören geniş yığınların varlığı, özelleştirmeye yer yer etkin mevzii direnişler sergilenmesi bu olguyu değiştirmiyor. Sermayenin medya desteği ile yürüttüğü çarpıtma ve demagojilerle yüklü ideolojik bombardımanın toplumun geniş bir kesimini yörüngesine aldığı, kendini emekten yana tanımlayanların bile kafasını karıştırdığı bir gerçek. Devletçi yapının çürümüşlüğüne somut yansımalarının bu kampanyaya bol malzeme sağladığını da unutmamalıyız.

Fakat özelleştirmeye karşı kapsamlı, sistemli bir tepkinin örgütlenemeyişinde soldan emek eksenli bir hattın oluşturulamayışının etkisini de kabul etmek gerekir. Burjuvazinin "neo-liberal" rüzgârı arkasına alarak sunduğu, kendi içinde bütünlüklü politikalara karşı soldan alternatif bir iktisadi stratejinin ortaya konamaması şimdiki kadar bütünlüklü bir mücadele hattının geliştirilemeyişinin temel etkenlerinden biri olmuştur.

Özelleştirme saldırısına işletme düzeyinde, yöre özelinde karşı çıkan sendikaların, demokratik oluşumların bugüne kadar mevzii direnişlerle ve hukuksal kanalları zorlayarak sağladığı geçici başarıların önemi yadsınamaz. Ama artık özelleştirmeye karşı mücadele genel geçer bir karşı koyuşun ötesinde, uygulanabilir, alternatif bir sol projeye sırtını dayayarak, birleşik bir muhalefeti geliştirme anlayışıyla yürütülmelidir.

Özelleştirme dünya çapında yürütülen yeniden yapılanma stratejisinin bir parçasıyken, özelleştirmeye karşı çıkışı da savunmacı bir politikanın ötesine taşımak, emeğin ulusal ve uluslararası düzeyde özgürleşmesi ve dayanışması stratejisine eklemek görevi karşımızda duruyor.

Dünyada ve Türkiye’de yeni-liberalizmin ve özelleştirmenin zaferi hiç de kaçınılmaz değildir. Yeniden yapılanma stratejisi, “daha çok rekabet, daha çok kâr”, “ölen ölür, kalan sağlar bizimidir” sloganlarıyla, sermayenin dünyayı kendi imgesine göre yeniden biçimlendirmesini hedefliyor. Halbuki ekonomik ve toplumsal hayatı, toplumun büyük çoğunluğunun ihtiyaçlarının karşılanması hedefleyen, dayanışmayı ve eşitliği temel kazanımlar haline getiren, insanın doğayla uyumunu sağlayan ve her alanda üretkenliğini geliştiren bir tarzda yeniden düzenlenebilir. Özelleştirme böyle bir toplumun kurucu unsuru olamaz. Özelleştirme dalgasını bu coğrafyada da, dünyada da durdurmak önemli bir görevdir.

Görevimiz, sermayenin ne eski ne de yeni politikalarını savunmaksızın, özelleştirme taarruzunun karşısına kamu mülkiyeti üzerinde yükselen bir toplumsallaştırma yönelişi ile çıkmaktır. Çünkü; çalışanların emeğinin ürünü olan kamusal varlıkların satma hakkı bir avuç sermayedara, ne de onların hükümetlerine verilemez.

ÖZELLEŞTİRMENİN SONUÇLARI

Egemen ideoloji, kolektif yapıları reddeden, dayanışma yerine bireyciliği ve rekabeti koyan, toplumsal hayatın tümünün düzenlenişini özel mülkiyet ve piyasa zeminine yerleştiren, piyasanın dizginsiz işleyişini yücelten yeni-liberal çözümünü geniş kitlelere kabul ettirerek kendi açısından büyük bir ideolojik zafer kazanmış olacaktır.

Tüm ekonomik ve toplumsal ilişkilerin piyasa egemenliğine,

firmaların kâr maksimizasyonu amacına terk edilmeye çalışıldığı bir ortamda, kamunun ekonomiden elini çekmesi toplumsal yarar fikrini ortadan kaldırır. Kamu mülkiyetinde, toplumsal yarara, istihdama, çalışanların eğitime, yörenin sosyal sorunlarına, çevre korumaya vb yönelik isteklerde bulunmak ve bu istekleri karşılamak üzere politikalar uygulamak daha kolay ve etkilidir. Amacı kâr olan özel kuruluşlardan toplumsal isteklerde bulunmak hem zor hem de olanaksızdır.

İstihdam, teknolojik değişim, bölgesel gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılmasına yönelik planların ve politikaların da kamu mülkiyetinde uygulanması daha kolaydır.

Seçilmiş hükümetlerin ekonomi üzerindeki etkilerinin azalması işçilerin, memurların, yoksul köylülerin ekonomik taleplerinin yansıma bulmasını engelleyecektir; ekonomide bu kesimler lehine iyileştirmeler yapılması zorlaşacaktır.

Kamu mülkiyetindeki kuruluşlarda sigortasız işçi çalıştırmak olanaksızdır. Sendikasızlaştırma girişimleri daha etkisiz; işçi sağlığı, iş güvenliği, çalışma koşulları, çevre düzenlemelerine ilişkin kuralları çiğnemek daha zordur. Ayrıca, kamu işletmelerinin vergi kaçırma motivasyonu zayıf, vergi kaçırmanın toplumsal zararını sınırlıdır.

Dünyadaki örneklerden de doğrulandığı gibi, KİT’lerin özelleştirilmesi işsizliği artırır ve emeğin örgütlenmelerini zayıflatır. Bu işletmeler etrafında kümelenen çok sayıda yan işletme, esnaf, hizmet sektörü işletmelerinin zarar görmesine neden olur.

Özelleştirmelerle, işsizliğin artmasına ve çalışanların örgütlülüklerinin zayıflatılmasına paralel olarak, taşeron iş verme, geçici, yarım zamanlı işler, ücretsiz aile işçiliği yaygınlaşmıştır, yaygınlaşacaktır. Kadınlar gibi

örgütlülüğü en zayıf emekçi katmanları, iş güvenliğinin olmadığı ve ücretlerin düşük olduğu işlere mahkum edileceklerdir.

Özelleştirmeler ekonominin belirleyici sektörlerinin yerli ve/veya yabancı kapitalistlerin eline geçmesine neden olur. Bu durum bugünden ortaya çıkacak yıkıcı etkilerinin ötesinde, emek güçlerinin iktidar söz konusu olduğunda, bu işletmeleri kamulaştırmanın politik ve hukuki riskleriyle karşılaşılması sonucunu getirir.

Satılacak kamu kuruluşlarının bir kısmı üretim teknolojisi nedeniyle doğal tekel, bir kısmı da Türkiye’deki piyasa yapısı nedeniyle tekel konumundadır. Tekel konumunun kamu mülkiyetindeki işletmelerdeki toplumsal sakıncaları, özel mülkiyet işletmelerine göre çok daha sınırlıdır. Çünkü tekel kârları kamu tarafından toplumsal ihtiyaçların kullanılmasında kullanılabilir.

Özelleştirmenin hızlanması emek piyasasında emeğin pazarlık gücünü kısıtlayacak, ücretlerin genel düzeyini aşağı çekecek, özel sektördeki emekçi ücretlerini de düşürerek, bu süreç tüm işçi sınıfına darbe olacaktır.

Kapitalizm savunucularının da ifade ettiği gibi, özelleştirilecek firmaların değerini bulması için enflasyon, faizler, dış ticaret, döviz kurları ve benzerini içeren bir makro ekonomik istikrar ortamı şarttır. Şimdiye kadarki uygulamaların da gösterdiği gibi, mevcut koşullarda KİT’ler yok pahasına satılacaktır. Sattığı “malı” sürekli kötüleyerek adeta fiyatını düşürmeye çalışan iktidar çevreleri topluma ait varlıkların tez elden sermayeye aktarma amaçlarına tez ulaşacaktır.

“Kâr eden” KİT’lerin satışı, yatırım riskini üstlenmeden, ülkenin sabit sermaye stokuna katkı yapmadan sermaye kesimine yeni bir kâr alanı açacaktır.

Kamu işletmeciliği fikrinin yıpratılması, tüm yatırımları özel sektörün, kısa vadeli yatırım perspektifine tabi kılacaktır. Uzun vadeli bir perspektif isteyen, riski ve maliyeti yüksek fakat toplumsal yararı fazla olan, dolayısıyla ancak kamu işletmeciliğinde gerçekleştirilebilecek, özellikle yüksek teknoloji yatırımlar duracaktır.

Yaşanılan konjonktürde özelleştirmenin hızlanması geçici de olsa bütçe üzerindeki yükü hafifletecektir. Bu, vergi tabanının genişletilmesi, vergi ödemeyen sermaye kesimlerinin üzerine gidilmesi yönündeki toplumsal basıncı azaltacaktır.

Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmetlerden yararlanmak bir vatandaşlık hakkıdır. Bu alanların piyasa ilişkilerine terk edilmesi hem vatandaşların önemli bölümünün bu hizmetlerden yararlanmasını engeller, hem de emekçilerin yaşam koşullarını ağırlaştırır.

Sağlık sigortasının özelleştirildiği ülkelerin deneyimlerine bakıldığında, özel sağlık sigortasının yaşlılara, ağır veya ölümcül hastalara, hamile kadınlara bakmayı reddettiği veya ayrımcılık uygulamakta olduğu görülmektedir. Bu durum, özelleştirme sürecinde Türkiye'de de gözlenecektir.

Sosyal hizmetlerin piyasa ilişkilerine terk edilmesi sosyal güvenlik sistemine dâhil olmayı giderek daha pahalı hale getirirken, çalışanların bölünmesini derinleştirmekte, en yoksul ve örgütsüz kesimlerin dayanışmasına engel olmaktadır. Özelleştirme dalgası, geliri yüksek olanla düşük olanı, işi olanla işsiz olanı, örgütlü çalışanla örgütsüz çalışanı, ücretsiz aile işçisini, ev kadınına uygulamalarına tabi tutacaktır; şovenizmin ve cinsiyet ayrımcılığının olmadığı, eşitlikçi, dayanışmacı toplum için taleplerimizi ipotek altına alacaktır.

Eğitimin sağlığın paralı hale gelmesi, toplumdaki bütün sosyal güvenlik sisteminin özelleştirilmesi, hasta, yaşlı ve çocuk bakımının giderek artan bir ölçüde evlere taşınmasına yol açacak, bu da mevcut cinsiyetçi ayrımcı toplumsal iş bölümünde kadınlar üzerindeki ev işi yükünü daha da arttıracaktır.

Memur lojmanlarının, kamu dinlenme tesislerinin satışı zaten ücretleri düşük bir emek kesiminin yaşam standardını geriletici bir sonuç verecektir. Kamunun mülkiyetinde bulunan varlıkları hükümetler borç batağına düşmeleri nedeniyle satma hakkına sahip değildirler. Buna rağmen satmaya kalkıldığında, hazine arazileri, lojmanlar ve kamu dinlenme tesisleri gibi kamusal varlıklar bir spekülasyon aracı haline gelecek, bu varlıklardaki arz artışı nedeniyle oluşacak düşük fiyatlar sermaye kesimine bu varlıkları ucuza kapatma olanağı verecektir. Kent planlaması, çevre düzenlemesi, toplumsal kullanıma açık yeni tesisler yaratılması olanakları çok kısıtlanacaktır.

Kamu bankalarının özelleştirilmesi, kaynak dağılım politikalarının uygulanmasında, sanayileşme, istihdam ve gelir dağılımına yönelik politikalar izlenmesinde kamuyu zayıflatacaktır. Türkiye ve dünyada yakın geçmişin örnekleri hatırlanırsa, özel

bankalarda iflasların yaygınlığı ve bunun bütçeye maliyetinin yüksekliğinden doğan risk belirgin biçimde artacaktır.

Özelleştirmenin yukarıda sıralanan sonuçları gelir dağılımını, refah dağılımını daha da bozacak, toplumsal eşitsizlikleri arttıracaktır.

ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI KAMU MÜLKİYETİNİ NEDEN SAVUNMALIYIZ?

Gerek Sosyalizmin pratik kuruluş deneyimlerinde yaşanmış olan başarısızlıklar, gerekse Türkiye'de KİT'lerin ve kamu hizmetlerinin içinin boşaltmış olması, günümüzde solda kamu mülkiyetinin işçi ve emekçiler açısından yararı konusunda yaygın bir kuşkuculuğun gelişmesine yol açmıştır. Bu kuşku, kamu mülkiyetinin kapitalist devlet mülkiyeti olduğu yolundaki teorik gerekçe ile de beslenmektedir. Bütün bunlardan, işçilerin, emekçilerin, yoksul köylülerin çıkarları açısından, özel mülkiyet ile devlet mülkiyeti arasında bir tercih yapmak için herhangi bir neden olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Oysa emekçi sınıfların çıkarları, Kapitalist ekonomi zemininde bile kamu mülkiyetini özel mülkiyete tercih etmeyi gerektirir. Elbette, özelleştirmeye karşı politikamız, kamu mülkiyetinin özel mülkiyete karşı savunulmasından ibaret olamaz.

KİT sistemi açısından bakıldığında, kamu mülkiyetinin Kapitalizm'in ihtiyaçları tarafından biçimlendirilmiş bir Kapitalist devlet mülkiyeti olduğu doğrudur. KİT'ler gerek tarihsel oluşum, gerekse güncel ekonomik işleyiş bakımından temel olarak Kapitalist sistemin çıkarları doğrultusunda çalışmıştır, çalışmaktadır. Ama bu gerçekten hareketle işçilerin, emekçilerin, köylülerin çıkarları açısından özel mülkiyet ile kamu

mülkiyeti arasında kayıtsız kalmak gerektiği sonucuna ulaşamaz.

Birincisi; emekçi sınıflarının çıkarları açısından, kapitalizmin çerçevesi içinde dahi bazı biçimleri ötekilere tercih etmek mümkün, hatta gereklidir. Nasıl hukuksuzluk karşısında mevcut hukuku savunuyor, ya da mevcut parlamenter sistem ile açık faşizm arasında bir ayırım yapıyorsak, mevcut içinde bile, kamu mülkiyetini özel mülkiyet karşısında savunmalıyız.

➤ Her alanın özel mülkiyete teslim edilmesi yönündeki yeni-liberal strateji, yukarıda da ortaya konulduğu gibi, emekçi sınıflara karşı bir taarruzu içerir; kamu mülkiyetinden özelleştirmeye geçiş, emekçilerin aleyhine ağır sonuçlar doğurur.

➤ Özel sektör mülkiyetindeki kuruluşlarda toplum adına demokratik mekanizmalarla hesap sormak daha zordur. Kamu mülkiyetinde, toplumsal yarara, istihdama, çalışanların eğitimine, yörenin sosyal sorunlarına, sağlık hizmetlerine, çevre korumaya vb. yönelik taleplerde bulunmak demokratik mekanizmalar açısından daha kolay ve etkilidir. Kamu sektörünün yerini özel sektörün alması, seçilmiş hükümetlerin ekonomi üzerindeki etkilerinin azalması ve işçilerin, emekçilerin, yoksul köylülerin ekonomik taleplerinin gerçekleşmesinin güçleşmesi anlamına gelir. Yani, genellikle savunulanan aksine, kamu mülkiyeti özel mülkiyetten daha büyük bir demokratiklik potansiyeli taşır.

➤ Kamu mülkiyetindeki kuruluşlarda sigortasız işçi çalıştırmak olanaksızdır. Sendikasılaştırma girişimleri daha etkisiz, işçi sağlığına, iş güvenliğine, çevre düzenlemesine ilişkin kuralları çiğnemek daha

zordur. Ayrıca kamu işletmelerinin vergi kaçırma motivasyonu zayıftır, vergi kaçınılacak olsa bile, kaçak yine kamu gelir devreleri içinde kalacağından vergi kaçırmanın toplumsal zararı sınırlıdır.

➤ İstihdamın artırılmasına, teknolojik gelişmenin hızlandırılmasına, bölgesel gelişmenin ortadan kaldırılmasına yönelik planların kamu mülkiyeti altında uygulanması daha kolaydır.

İkincisi; üretim, dağıtım ve dolaşım araçlarının genişçe bir bölümünün kamu mülkiyeti altına alınmış olması, gelecekte emek gücünün iktidarı açısından büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Geniş bir kamu sektörünün varlığı, emekçi iktidarının ekonomiyi hızla toplumun ve emekçilerin çıkarları yönünde seferber edebilmesi ve demokratik bir planlamanın ilk adımlarını atabilmesi için önemli bir avantaj yaratır.

Üçüncüsü; bugün özelleştirmenin saldırı altında olan kamu mülkiyeti KİT'lerden ibaret değildir. Özelleştirmenin esas özü, sağlık, eğitim, emeklilik, belediye hizmetleri gibi sosyal hizmetlerin kamu mülkiyetine dayalı biçimde, parasız olarak ya da düşük ücretle, kolektif olarak sağlanmasına son vererek, işçi ve emekçi kitleleri bölmek ve parçalamaktır. Bu alanlardaki kamu mülkiyeti ise kapitalist devlet mülkiyeti olarak nitelenemez. Devlet okulları ve hastaneleri, SSK vb. kurumlar, uzun bir tarihsel mücadele sonucunda Kapitalist devletten koparılmış tavizlerin ürünüdür. Dolayısıyla bu alanlarda kamu mülkiyeti ile özel mülkiyet arasında kayıtsız kalmak hiç mümkün değildir. Ama öte yandan özelleştirme sermayenin bütünsel bir stratejisi olduğuna göre, bu alanlarda kamu mülkiyetini savunmakla birlikte KİT'lerin özelleştirilmesine taraftar olmak ya da kayıtsız kalmak, bizi tutarsız bir politikaya sürükleyecek, özelleştirme

karşıtı cepheyi bölecek, mücadelede gedikler açacaktır. Özelleştirme; bütünsel bir politik, ekonomik ve ideolojik taarruzdur. Bu nedenle aynı kulvarlarda bütünüyle göğüslenmesi gerekir.

ÖZELLEŞTİRMeye KARŞI NASIL BİR MÜCADELE?

Özelleştirmeye karşı, tek tek işletme bazındaki direnişleri aşan ortak bir mücadele hattı oluşturmak, sorunun en can alıcı noktası olarak karşımızda durmaktadır. Özel sektör çalışanlarını, kayıt dışı çalışanları, ev kadınlarını ve işsizleri de, özelleştirme saldırısının kamu işçilerini ve kamu emekçilerini çok aşan hedefleri karşısında seferber etmek ve emekçilerin en geniş dayanışmasını örgütlemek gerekmektedir. Özelleştirmeye karşı çıkmak, işimize, emeğimize, geleceğimize, bir bütün olarak sosyal haklarımıza sahip çıkmak meselesidir.

Fakat özelleştirmeye karşı çıkmak, KİT'leri veya SSK'yı bugünkü haliyle sahiplenmek anlamına gelmemektedir. Kapitalist sermaye birikim yasalarının bütün ekonomiye hakim olduğu koşullarda, devletin emekçilerin devleti olamayacağı da açıktır. Dolayısıyla, bizler için özelleştirmeye karşı durmak, bütün karar süreçlerini devletin tekeline havale etmek anlamına gelmiyor. Özelleştirmeye karşı mücadele, aynı zamanda, kamu sektörünün bürokratik aygıtının çalışanlarca denetlenmesi için mücadele ederek etkin bir zemine oturtulabilir. Daha demokratik bir devlet için onu özelleştirmek değil, emekçilerin gücünü arttırmak, devleti denetlemek gerekir. Güçlü bir kamu sektörü üzerinde emekçilerin denetimi, en geniş toplumsal ihtiyaçları karşılayabilecek ve ekolojik kısıtları da dikkate alacak planlı bir ekonomi çerçevesinde çalışanların özyönetimini olanaklı kılacak radikal bir siyasi dönüşümün hazırlık sürecini de oluşturacaktır.

İşte bu nedenle;

- Bütün emekçilere karşı bir saldırı olan özelleştirmelere açıkça karşı çıkmalı, kamu mülkiyetini savunmalıyız. İşletmelerin yöre halkına, işletme çalışanlarına veya sendikaya satılmasının da bir özelleştirilme yöntemi olduğunu da vurgulamalıyız. Çünkü bu uygulamalar sonucunda hem servetin tabana yayılması yanılması yaratılacak, hem de planlama olanakları daralacaktır.
- KİT'lerin arpalık ve politik istihdam deposu olarak kullanılmasına, talana, yolsuzluklara karşı, kamu mülkiyetindeki işletmelerde çalışanların denetimini savunmalıyız.
- Çalışanların denetiminin gerçekleştirilmesi, bütün hesapların, ticari kayıtların çalışanlar ve temsilcilerince, düzenli olarak denetlenebilmesine bağlıdır. Bunun için, muhasebe kayıtlarının şeffaflaşması, bütün defterlerin, yazışmaların denetime açık olması gereklidir. Ayrıca, denetim komiteleri gerekli gördükleri takdirde, işletme idaresinden teknik raporlar da talep edebilmelidirler.
- Çalışanların gücüne göre denetim süreci, işletme idaresinin kararlarını veto etme noktasına kadar uzanabilecektir. Dolayısıyla, çalışanların denetimi, üretim kararları, ihaleler, malzeme alım, satım ve stoklanması,

işe alma ve işten çıkarma, çalışma koşulları konusunda emekçileri fiilen son sözü söyleyen durumuna getirebilecektir.

- Denetimin mekanizmaları somut mücadele koşullarında farklı biçimler alabilecektir. Bizim, bu mücadele içinde temel ölçütümüz denetim mekanizmalarının demokratik yollarla seçilmiş çalışan temsilcileriyle yürütülmesi; denetim komitelerinin işletmedeki bütün çalışan kategorilerini (işçi, memur, büro elemanı, mühendis vb.) içermesi olmalıdır.
- Emekçilerin geliştirecekleri fiili denetim mekanizmaları, sermayeden ve piyasanın kâr mantığından bağımsız olarak kendi mücadele alanlarını açmanın fırsatlarını yaratabilir. Bu, sermayenin emeğiyle geçinen insanları çekmek istediği kâr mantığına ve sermaye birikiminin önceliklerine dayalı sahte mutabakat zeminine karşı, emekçilerin kendi öz deneyimlerini ve bağımsız inisiyatiflerini oluşturabilecekleri bir alan açacaktır. Çalışanların denetimi, emekçilerin deneyimini, üretim süreci ile ilgili karar mekanizmaları konusundaki bilgisini de geliştirecektir. Karar süreçlerini denetleyen çalışanlar, aynı zamanda üretim sürecini yakından tanıyacak, planlama deneyimlerini geliştirecektir. Diğer yandan çalışanların denetim sürecinde, işletmenin kârlı çalışabilmesi adına kendi yaşam düzeylerinden veya çalışma koşullarından ödün vermeleri gerekmeyecektir. Bilindiği gibi kapitalist sistemde yönetime katılma veya öz yönetim uygulamalarının çalışanların bilincinin şirket aidiyeti yönünde deforme olması sonucunu vermesi sık rastlanan bir deneyim olmuştur.

- Çalışanların denetimi, güç dengelerinin, emek güçleri lehine dönüşebileceği bir mücadele hattıdır. Çalışanların denetimi, uygulanabilir hale geldikçe, veto hakkında ifadesini bulan bir ikili iktidar durumu ortaya çıkabilecektir. Emek güçlerinin genel olarak zayıf olduğu bir durumda ise, denetim, tersine çalışanların şirkete angaje olduğu, kendi yaşam düzeylerinden kemer sıkma politikaları çerçevesinde ödün vermeyi kabul edebilecekleri bir biçimde deforme olabilir. Dolayısıyla, çalışanların denetimi temelinde şekillenen mücadelenin, anti-kapitalist bir programla buluşması gerçek anlamda bir kopuş için zorunludur.
- Kamu sektöründe toplumsal ihtiyaçları gözetten bir üretim politikası için mücadelenin parçası olarak, işletmede çalışanlar dışında bu kararlardan etkilenen diğer emekçilerin müdahalesini sağlamak için de kanallar açılması toplumsal mücadelenin bütün emekçi kesimlere doğru ve yaşamın her düzleminde yaygınlaşması için önemlidir. Bu anlamda, emekçi kitlelerin hem bir işletmenin ürünlerini tüketen tüketiciler olarak, hem de işletme-doğa ilişkisini denetleyen, yerel sorunlara ağırlığını koyan yöre halkı kimliğiyle sürece müdahale etmesi önemlidir. Bu örnekler, emekçilerin mesleki uzmanlıkları ve deneyimleri etrafında oluşturdukları gruplaşmalara doğru da genişletilebilir.
- Hem işletme bazındaki denetim organları arasında hem de emekçilerin oluşturdukları denetime yönelik işletme dışındaki inisiyatifler arasında, ortak davranışı sağlamak ve toplumsal ihtiyaçları gözetten planlı bir tavır olanaklı kılmak için eşgüdüm organları da oluşturmak gereklidir. Bu organlar, emekçilerin karşı iktidar

odağını, günlük mücadeleler içinde, güç birliği temelinde inşa etmeleri fırsatını da yaratabilecektir.

- Yatırım yapılmayan işletmenin ayakta kalamayacağını göz önüne alarak, KİT'ler için yüksek teknoloji yatırıma kaynak ayrılması talep edilmelidir. Bunun için gerekli kaynaklarsa, kamu maliyesinde kâr, faiz ve rant gelirlerini radikal bir şekilde vergilendirecek reformlarla, bütçeyi iç ve dış borç yükünden kurtaracak, savaşa yapılan harcamaları durduracak politik iradeyle yaratılabilecektir.
- Özelleştirmeye karşı mücadelenin önemli bir parçası da, özelleştirme saldırısının üretime yönelik KİT'lerle sınırlı kalmadığının, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında çok daha yıkıcı sonuçları olacağını vurgulanmasıdır. Eğitimde katkı payları, har(a)çlar, hastanelerde yaygınlaşan ve pahalılaştıran özel muayeneler, yükselen ilaç kesintileri, SSK'nın bilinçli olarak talan edilmesi, özel sağlık ve emeklilik sigortalarının yaygınlaştırılması, emeklilik yaşının uzatılması, belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi bütün emekçilerin yaşam koşullarını daha da ağırlaştıracaktır. Artık sermaye ve sözcüleri "herkes aldığı hizmetin karşılığını ödesin" yaklaşımı içinde, KİT'ler gibi eğitim, sağlık, sosyal güvenlik alanını özelleştireceklerini, SSK'yı kapatacaklarını ilân etmekten çekinmiyorlar. Kaynaklarını ucuz kredi

olarak kullandıkları, primlerini ödemedikleri, yıllardır yatırım yapmadıkları, çalışanların ücretlerini düşük göstererek prim borçlarını azalttıkları veya sigortasız işçi çalıştırarak kaynak sıkıntısına soktukları SSK'ya şimdi müflis olmakla suçluyorlar. Bu çerçevede eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik sektörünün özelleştirilmesine karşı somut eylemler ve talepler geliştirilmelidir.

► Paralı eğitim uygulamasının gençliğin geleceğini ipotek altına alacağını ve emekçi çocuklarına okulların kapılarını ilkokuldan itibaren kapatacağını vurgulayarak, herkes için parasız eğitim hakkı uğrunda mücadele edilmelidir. YÖK'ün dağıtılması; özgür, demokratik, kendini yöneten bir üniversite yapısının oluşturulması; eğitime ayrılan kaynakların artırılması; harçların, katkı paylarının bütünüyle kaldırılması; okullarda sağlık, yemek, yurt hizmetlerinin özelleştirilmesinin durdurulması; ihtiyacı olanlara karşılıksız burs verilmesi; devlet ve yerel yönetimlerce finanse edilen kreş ve anaokulların açılması bu mücadelenin acil talepleri olacaktır.

► İşsizler ve ev kadınları da dâhil olmak üzere bütün yurttaşları içeren, yaygın, kaliteli ve parasız hizmet veren bir sağlık sistemi ve bütün çalışmak isteyenleri (ve/veya çalışanları) içeren bir işsizlik sigortası ve emeklilik sistemi için mücadele etmeliyiz. Bu yaygınlıkta bir sosyal güvenlik sistemi oluşuncaya kadar hastanelerin paralı hale gelmesine, SSK'nın tasfiyesine ve kapatılmasına karşı çıkmalı, SSK'ya karşı sistematik olarak geliştirilen saldırıyı açığa çıkarmalıyız. Bu alana bütçeden gereğince kaynak ayrılmasının ötesinde, acilen sigortasız çalıştırılan 4 milyon işçinin sigortalınması, işverenlerin prim borçlarının piyasa

faizleriyle ödenmesi, SSK fonlarının devlet ve sermaye tarafından düşük faizli kaynak olarak kullanılması yoluyla talan edilmesinin durdurulması, SSK primlerinde devletin katkısının ve işverenlerin payının artırılması, çalışanların payının ise azaltılması için acil bir mücadele örgütlenmelidir. SSK'nın çalışanlara ait bir kurum olduğunu, patronların ödediği primlerin de gerçekte çalışanların ürettiği değerden yapılmış kesintilerden oluştuğunu vurgulayarak, SSK'nın tamamen işçilerin ve emeklilerin yönetiminde olması savunulmalıdır.

SONUÇ

Özelleştirmeye karşı mücadele, tüm ekonominin bir azınlığın kâr hırsına terk edildiği bir sistemde kalıcı bir başarıya ulaşamaz. İşçilerin, emekçilerin, ezilenlerin çıkarlarını savunan gerçek bir çözüm, kârın ve piyasanın mantığını aşan bir toplumsal projenin gerçekleştirilmesini gerektirir. Özelleştirmeye karşı etkin bir mücadele için, başka bir yaklaşım mümkün ve gereklidir. Böyle bir yaklaşım, bir yandan özelleştirmeye karşı çıkar ve çalışanların denetimi için mücadele ederken, bir yandan da, bugün için önerilen bu somut politika ve talepleri yeni bir toplum ve ekonomi projesine bağlayan bir çizgi izlemelidir.

Bu süreçte somut politikaları savunurken aynı zamanda şu gerçeği vurgulamalıyız: Ekonominin yönlendirilmesi, emperyalist merkezlerin, bir avuç sermayedarın ve onların çıkarlarını kollayan, politik kadroların kararlarına bağlı kaldığı süreç, bizzat burjuvazi tarafından köhne bir yapıya dönüştürülmüş olan KİT'leri ve sosyal hizmet sistemini toplumun yararına göre yeniden düzenlemek mümkün değildir.

Toplumun bugün karşı karşıya olduğu bu sorun, toplumsal kaynakların kullanımına bir

azınlığın kâr hırsı yön verdiği sürece emekçiler lehine çözülemez. Çünkü varolan sistem toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan işçi, emekçi ve ezilenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için düzenlenmemiştir. Sorunlara kalıcı çözüm; ancak bu kâr ve sömürü mantığını terk eden yeni bir toplumsal yapı temelinde sağlanabilir.

Bu toplumsal yapıda bütün kaynaklar toplumun kısa ve uzun vadeli ihtiyaçları gözetilerek seferber edilmelidir. Bu, ekonominin, işçilerin, emekçilerin, köylülerin, yani üretkenlerin hakimiyetinde olmasını gerektirir. Bunu sağlamak, azami kâr hırsını üretimin temel amacı haline getiren sermayenin hakimiyetinin yerine, toplumsal mülkiyetin yayılması ve derinleşmesi, demokratik planlama temelinde özyönetimin hayata geçirilmesiyle olanaklıdır.

Sermayenin kâr hırsının ve piyasanın rekabetçi baskısının hakim iktisadi mantık olmaktan çıkarıldığı, demokratik planlamaya dayalı bir yapıda, işletmeler de hiyerarşik bir işbölümünün tahakkümünden kurtarılıp, birer özyönetim birimi haline getirilebilir.

**KISACASI, KALICI ÇÖZÜM;
TEMEL EKONOMİK KARARLARIN
KÂR BEKLENTİLERİNE GÖRE
DEĞİL, TOPLUMSAL İHTİYAÇLARA
GÖRE SAPTANMASINI
SAÇLAYACAK BİR TOPLUMSAL
YAPININ KURULMASI İLE
OLANAKLIDIR. BU İSE, BUGÜN
İÇİNDE YAŞADIĞIMIZ SİSTEMDEN
KÖKLÜ BİR KOPUŞ DEMEKTİR.
YÜZÜMÜZÜ, ÖZYÖNETİME VE
DEMOKRATİK PLANLAMAYA
DAYANAN BİR SOSYALİZM
YÖNÜNE ÇEVİRMEMİZ
DEMektir.**

Toplumsal mülkiyete ve demokratik planlamaya dayalı bir iktisadi sistemde ekonominin tümünün olsun,

tek tek üretim birimlerinin olsun başarı ölçütü toplumun ve onu oluşturan bireylerin, zaman içinde değişen ihtiyaçlarının, gerekli çalışma süresinin giderek kısılmasını mümkün kılan bir üretkenlik artışı sağlanarak karşılanıp karşılanmadığıdır. Günümüzün kapitalist iktisadi sisteminde ise bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ancak, sermayecilerin azami kâr amacının aracı oldukları ölçüde dikkate alınır. Üretim ile tüketimin piyasa ve kâr mantığının dolayımından kurtarılması, ekonominin toplam etkinliğinin, Kapitalizm'dekini kat kat aşacak ölçüde artırılmasının yollarını açar. Bir kere, Kapitalizm'de bireysel ve toplu tüketim tercihleri, reklâm vb. yollarla güdümlendiği gibi ancak parasal satın alma gücüyle desteklenmesi koşuluyla anlam taşır. Demokratik planlama, Kapitalizm'in manipülasyonlarının yerini bürokratik bir zümrenin dayatmalarının alması demek olamaz. Yurttaşlar, hangi ihtiyaçlarının hangi öncelik sırasına göre ve hangi mekanizma (piyasa ya da kamusal dağıtım) aracılığıyla karşılanacağını demokratik ve özgür tartışmalar yoluyla ve çarpıtılmamış bilgiler ışığında bizzat kararlaştıracaktlardır. Ekonominin bu demokratik örgütlenişi ise, Kapitalizm'in gerek iktisadi işleyişine gerek siyasi yapısına aykırıdır.

İkinci olarak, kapitalist piyasa ekonomisinde emek üretkenliğinin artışı, sınıflararası güç dengesi değişmedikçe, bir yandan sömürünün artmasına, bir yandan çalışma süresinin kısılması yerine işsizliğin yaygınlaşmasına yol açar. Kapitalizm'in aşılması, teknolojik ilerlemelerin, halkın maddi ve manevi refah düzeyinin yükselmesine, gerekli çalışma süresi kısalarak boş zaman olanaklarının genişlemesine dönüşmesini mümkün kılacaktır. Nihayet ve belki en önemlisi, Kapitalist ekonomiye yön veren ölçütler, piyasada ifadesini bulan

parasal büyüklüklere dayandıkları için, zorunlu olarak kısmi, yerel ve anlıktır. Kapitalizm'in gelişmesinin, gezegenimizin ve insan soyunun fiziksel var oluşunu tehdit eden bir çevre yıkımıyla el ele gitmesinin de, bölgesel gelişmişlik farklarının derinleşmesinin de, kadınların, gençlerin, gelecek kuşakların vb. çıkarlarının sistemli bir biçimde savsaklanmasının da temelinde piyasa mantığının ayrılmaz bir parçası olan bu ufuk sınırlılığı yatar.

Toplumsal ihtiyaçların belirleyici olduğu demokratik planlama, üretim ile tüketim arasındaki ilişkiyi piyasanın bu çarpıtıcı ölçütlerine değil, yurttaşların demokratik kararlarına dayalı olarak kurduğu için, emekçilerin hayatın her alanında, hem üretici hem tüketici olarak örgütlü olmalarını, giderek siyasetin yeni bir devlet biçimi ekseninde yeniden örgütlenmesini gerektirir. Bu siyasal kopuş, Kapitalist piyasa ekonomisinin, üreticilerin iradelerinden bağımsız olarak hükümünü geçiren sözüm ona doğal yasalarının yerlerini kitlelerin bilinçli kararlarına bırakmaya başladığı bir sürecin önünü açacaktır.

Sonuç olarak; eğer kalıcı çözüm, ekonominin özel kâr hırsının cenderesinden kurtarılıp toplumsal ihtiyaçlar için seferber edilmesinde ise, özelleştirme karşısında bugün savunacağımız somut politikaları daha geniş bir ekonomi politikaları stratejisi içine yerleştirmek zorundayız.

Özelleştirme saldırısına karşı elbette hem genel olarak, hem de tek tek işletmeler düzeyinde direnilmelidir. Ama bunun ötesine geçmek, bu direnişleri bütünsel bir ekonomik stratejinin parçası haline getirmek gerekiyor. Bu stratejinin amacı, ekonomiyi, toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik demokratik bir planlamayı mümkün hale getiren bir yapıya kavuşturmanın koşullarını hazırlamaktır.

Bunun için, bugün özelleştirme stratejisinin emperyalist ve yerli tekeli sermayeye bütünüyle teslim etmeyi savunduğu "kilit sektörler"i, (telekomünikasyon, banka ve finans, demir-çelik, petrokimya) kamuya kazandırmak ve emekçi güçlerin iktidarının hizmetine sunmak gereklidir.

Öyleyse, kamudan yana ekonomik stratejinin temeli, ekonominin yönlendirilmesi açısından belirleyici üretim, dağıtım ve dolaşım araçlarında kamu mülkiyetinin genişletilmesi olmalıdır. Kamu mülkiyeti yaygınlaştırıldııkça, özel sektör ve onun kâr mantığı, ekonominin bütünü açısından belirleyici olmaktan çıkacak, aynen varolan sistemde KİT'lerin özel sermayenin yedeğinde olması gibi, emekçi sınıfların ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmeye başlanan kamu sektörünün mantığına tabi olmaya başlayacaktır. Sonuç olarak, alternatif ekonomik strateji, aynı zamanda, "kaynak" tartışmasındaki iddialarımızın soyut ve spekülâtif görünmekten çıkarılıp nicelleştirilmesini ve somutlaştırılmasını sağlayacaktır.

Elbette, ideoloji yüklü "küreselleşme" terimiyle anlatılan uluslararası bütünleşmenin bu denli geliştiği bir dünyada çözüm sadece ulusal olamaz. Dolayısıyla, kamucu ekonomik strateji, işçi ve emekçilerin bölge ve dünya çapında çıkar birliğini yaratacak, emperyalizme ve sermayenin hakimiyetine karşı bütün ülkelerin ezilenlerini birleştirecek hedefler de içermelidir. Bu hedefler, gelecekte tek tek bütün ülkelerde emek güçleri iktidara geldiği ölçüde gerçek bir uluslararası bütünleşmenin önünü açacak ilk adımlar olacaktır. Emegün uluslararası kurtuluşuna giden bu yolda görev, bugünden bütün ülkelerde, tek tek ve bölgesel olarak emperyalizmin yeni-liberal özelleştirmeci stratejisine karşı direnmektir.